

Le point de départ est bien connu : une des contraintes majeures auxquelles les langues sont soumises, quelles qu'elles soient, est celle de la valence verbale : dans n'importe quelle phrase simple, chaque verbe exige autour de lui un certain nombre de compléments pour construire un énoncé complet: *dormir* ne veut qu'un sujet, *manger* veut un sujet et un objet, *donner* veut un sujet, un objet direct et un objet indirect, etc. Chaque langue contient des dizaines de milliers de verbes et chaque verbe a sa propre valence. L'hypothèse fondamentale de l'Approche pronominale est que pour hiérarchiser les dizaines de propriétés que présentent ces verbes, il faut partir de la réalité la plus simple. Or quels sont les éléments les plus simples qui gravitent autour du verbe? Ce sont les pronoms. Ce sont eux qui représentent le squelette syntaxique de la phrase, que les mots du lexique viendront à la fois habiller et dissimuler sous l'accessoire. Le nombre de pronoms étant fini, cette approche a l'avantage de faire l'économie des énumérations de la variation lexicale, qui elle, est infinie.

Alors que pour la tradition, le pro-nomen est quelque chose qui s'utilise pro aliquo nomine, c'est-à-dire qui vient à la place et après le nom, pour l'Approche pronominale, le pronom est antérieur au nom. Comme l'a montré Jean Stéfanini dans un magistral chapitre historique, Claire n'a donc pas hésité à invertir tout simplement la relation traditionnelle entre les deux, allant du pronom au lexique au lieu d'aller du lexique au pronom. Cette prise de position audacieuse est non seulement méthodologique, elle est conceptuelle également dans la mesure où on rejoint par-là le débat philosophique sur la façon dont la langue réfère au monde. L'Approche pronominale se réclame effectivement, et à juste titre, de Quine et de Pierce qui dit que «there is no reason for saying that I, you, this or that stand in place of nouns; they indicate things in the directest possible way».

La France avait reconnu ces éminentes qualités de chercheur et de professeur en nommant Claire Blanche-Benveniste Chevalier de la Légion d'honneur. Mais, fidèle à ses origines, les témoignages de reconnaissance qu'elle préférait étaient sans nul doute ceux que lui apportaient les nombreux visiteurs, anciens étudiants, collègues ou simplement amis, qu'elle accueillait avec une chaleureuse élégance dans son jardin d'Aix-en Provence, où elle a fini sa vie parmi les fleurs que le Printemps venait d'y faire éclore.

Henri-José DEULOFEU

MIQUEL SIGUAN I SOLER
(1918-2010)

L'éminent psicolingüista Miquel Siguan i Soler, nat el 1918, morí el 9 de maig de l'any 2010, a Barcelona. Nascut a la vila barcelonina de Gràcia, estudià als Josepets i a l'Institut Balnes. Era secretari general de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC) quan esclatà la Guerra Civil, i amic íntim d'Heribert Barrera. Pel càrrec que ocupava podria haver evitat d'anar al front, però s'allistà a una companyia anarquista i lluità al duríssim front de Terol. Aconseguí una beca del Partit Laborista britànic i estudià a la London School of Economics i a l'Institute of Applied Psychology, on s'especialitzà en psicologia industrial i del treball. Aquesta tasca culminà amb un doctorat a la Universitat de Barcelona el 1951, després d'haver estat catedràtic d'ensenyament secundari en un Institut de Santander i haver ensenyat psicologia industrial a Madrid. Ingressà al Consell Superior d'Investigacions Científiques el mateix any que es doctorà. L'any 1962 aconseguí la càtedra de Psicologia a la Universitat de Barcelona. A partir d'aquell moment impulsà l'ensenyament universitari de la psicologia —que havia encetat molt abans el gran psicòleg Emili Mira, fundador mundial de la psicotècnica i que s'exilià al final de la Guerra Civil. Siguan

mantingué sempre l'admiració pel professor Mira, amb qui havia treballat d'ajudant al seu laboratori psicotècnic quan era estudiant, i intentà reprendre la seva obra en condicions molt precàries. L'any 1964, va voler obrir el flanc de la seva disciplina que voreja la sociologia i es va posar en contacte amb mi per veure si hi havia alguna possibilitat de fer-ho. La situació no era gens favorable per a llançar projectes interdisciplinaris, però l'ocasió ens serví per a crear una amistat que duraria fins a la seva mort. Una altra de les aspiracions que tingué durant els anys seixanta fou també evitar que la psicologia restés confinada en l'àmbit clínic i de la patologia. Certament, en aquest cas, el professor Siguan aconseguí plenament els objectius intel·lectuals i científics que s'havia plantejat.

Miquel Siguan aviat sentí un seriós neguit per la condició de la nostra llengua, en una època en què aquesta patia un tracte degradant que era part del genocidi cultural perpetrat per la dictadura del general Franco. Aquest neguit féu que els seus coneixements de psicologia es decantessin vers la psicolingüística, camp en què excel·lí durant la resta de la vida. L'experiència d'una estada el Quebec, on el francès maldava per competir amb èxit amb un anglès majoritari i hegemònic, li va inspirar el mètode de la immersió lingüística. Fou el pare d'aquest model, protegit i practicat per governs catalans de signe polític divers, els èxits del qual són avui reconeguts per tothom —tret potser d'algunes forces políticament o ideològicament hostils a la prosperitat de la nostra llengua. Amb un tarannà conciliador, Siguan fou un artífex del consens que hi ha avui sobre la immersió com a via de millora i supervivència de la llengua del país.

Siguan fou un home estimat per tota la comunitat intel·lectual catalana, i rebé la Creu de Sant Jordi el 1988. Les universitats de Ginebra, el País Basc, Sevilla i Autònoma de Barcelona l'investiren doctor *honoris causa*. A Espanya fou altament respectat i les seves opinions sobre els problemes i les friccions del multilingüisme eren freqüentment cercades pels especialistes i per les persones (ai las, no gaires) que seriosament desitgen la promoció (i no solament la protecció paternalista) de les diverses llengües minoritzades. Vaig tenir la sort d'enraonar amb ell mantes vegades d'aquests temes —tot i que la meua ignorància és notòria en aquest terreny— i sempre em sorprenia que ell volgués saber què en pensava. Expressà les seves anàlisis i propostes amb extrema lucidesa al llarg de la seva vida. Quan ja tenia noranta anys —morí als noranta-dos—, Miquel Siguan va publicar alguns assajos i articles de reflexió psicolingüística i sociolingüística —vegeu la revista cultural *Claves de Razón Práctica*— en castellà on expressava les seves idees i els seus anhels de convivència i millora de les condicions de la llengua catalana. Hom no es pot estar de demanar als sociolingüistes del nostre país que llegeixin amb atenció, que estudiïn els consells i les anàlisis que, com a intel·lectual i científic, ens ha deixat Miquel Siguan i Soler. Fou un honor per a mi fer una mena de *laudatio* al seu costat, ara no fa gaire, en la presentació del seu darrer llibre, curull de memòries de la seva noble vida. Més encara, esdevenir amic seu i romandre sempre com a tal.

En la tasca de projecció internacional l'ajudaren molt els coneixements extensos que tenia de l'anglès i el francès, però és impossible ignorar el seu feliç matrimoni amb l'alemanya Maria Lluïsa Böhmer, de qui fou company en totes les dificultats de la vida. Catalunya ha tingut la sort de comptar, entre els seus fills, amb dos psicòlegs de talla internacional: Emili Mira i Miquel Siguan. El deute de la lingüística a Siguan és immens, perquè treballà un camp relativament poc conreat encara a casa nostra. No és menys petit el deute que la cultura del país té amb ell, com a intel·lectual, com a demòcrata i com a home que bastí, pràcticament del no-res, el conreu de la psicologia científica a la universitat catalana.

Salvador GINER
President de l'Institut d'Estudis Catalans